

กล่าวนำ

ผู้เขียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนมุมมองเพจ ชื่อ Navy For Live อยู่เนือง ๆ และได้พบการนำเสนอเกี่ยวกับ “การปฏิบัติการในพื้นที่ชายฝั่ง” (Littoral Area Operations) โดย Admin Langsdorff ซึ่งเป็นหัวข้อที่สามารถนำไปปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่ชายฝั่งมาประยุกต์ใช้ สำหรับการวิเคราะห์และพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันประเทศทางทะเลของไทย จึงได้ขออนุญาตเจ้าของเรื่องนำมาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ การปฏิบัติการในพื้นที่ชายฝั่ง (Littoral Area Operations) เชื่อมโยงกับสาขาการสงครามทางเรือ คือ “Littoral Warfare” ซึ่งกองทัพเรือสหรัฐฯ พัฒนาขึ้นใช้สำหรับการเข้าประจำการของเรือรบขนาดเล็ก ชั้น LCS (Littoral Combat Ship) ซึ่งคำว่า Littoral Warfare นี้ ยังไม่มีคำภาษาไทยที่กำหนดขึ้นใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งมีคำใกล้เคียงที่กองทัพเรือใช้ คือ “การปฏิบัติการชายฝั่ง” ทั้งนี้ คำว่า Littoral Warfare เมื่อมองผ่าน ๆ ก็อาจทำให้เข้าใจว่าต้องมี เรือ LCS จึงจะปฏิบัติการใน Littoral ได้ผล ซึ่งย่อมเป็นแรงบังคับให้ต้องทำการยกเครื่อง (modernization) กำลังทางเรือที่เกี่ยวข้อง บทความนี้จึงจะสำรวจว่า Littoral มีขอบเขตในทางปฏิบัติอย่างไร และมีความท้าทายอย่างไร

ความเป็นมาของ Littoral

เมื่อสงครามเย็น (Cold War) สิ้นสุดลงในปี ค.ศ.๑๙๙๑ พร้อมกับ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทำให้สหรัฐฯ มีสถานะเป็นมหาอำนาจเดี่ยว

(Hegemony) ในทุกด้าน โดยทางทะเลนั้น สหรัฐเป็นมหาอำนาจในมิติกำลังรบ ฐานทัพเรือโพ้นทะเล เศรษฐกิจการค้าทางทะเล และปัจจัยสมุทพยานภาพอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ พลเรือโท Alfred T. Mahan อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาที่กองทัพเรือหรือกองกำลังทางเรือของสหรัฐฯ ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดในฐานะผู้นำกลุ่มสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO : North Atlantic Treaty Organization) นี้ สหภาพโซเวียตที่เป็นผู้นำของกลุ่มกติกาสันติสัญญาออร์ซอ (Warsaw Pact) ก็ล่มสลายลง ภัยคุกคามหลักต่อ กองเรือซึ่งเดิมทีมาจากกองเรือของสหภาพโซเวียตที่เผชิญหน้ากันในทะเลเปิด (Open Ocean) ก็ลดลงอย่างมาก แต่อำนาจต่อต้านเรือและอากาศยาน จากฐานปฏิบัติการบนฝั่ง รวมทั้งขีดความสามารถทางอวกาศ ระบบไอที และสเปกตรัมคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของรัสเซียและพันธมิตรยังคงอยู่และเป็น ภัยคุกคามระดับสูงต่ออำนาจควบคุมทะเลของสหรัฐฯ ประสบการณ์การรบ อย่างต่อเนื่องของกองทัพเรือสหรัฐฯ ทำให้ตระหนักว่าองค์ประกอบของ ยุทธศาสตร์ (element of strategy) ในการสงครามทางทะเลได้เปลี่ยนแปลง อย่างต่อเนื่อง คือ ความมุ่งหมาย (Ends) เปลี่ยนจากการครองทะเล เป็นการ ควบคุมทะเล และจากการทำสงคราม (war) เป็นการดำรงสันติภาพ (maintenance of peace) เครื่องมือ (Means) เปลี่ยนจากเรือขนาดใหญ่ (battleship) มีอำนาจการยิงสูงกว่าเรือข้าศึก เป็นกองเรือโจมตีเฉพาะกิจ (SG : Strike Group) มีอำนาจการรบหลายมิติ (multi domain combat) ที่มีความเหนือกว่าในทุกมิติ (all domain dominance) และหนทาง (Ways) เปลี่ยนจากการปฏิบัติการในทะเลเปิด (Open Ocean Operations) มุ่งไล่ล่าเรือข้าศึก เป็นการปฏิบัติในสภาพแวดล้อมทางยุทธการร่วม (JOE : Joint Operational Environment) ที่มุ่งให้ได้การควบคุมในพื้นที่ปฏิบัติการทุกมิติการรบ สะท้อนเจตนารมณ์ที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จเชิงพื้นที่มากขึ้น โดยการกำหนดยุทธบริเวณ (military theater) การจัดตั้งกองบัญชาการ ประจำภาคพื้น/ยุทธบริเวณ (theater command) และการจัดตั้ง

กองบัญชาการพันธกิจ (functional command) เพื่อควบคุมบังคับบัญชา และสนับสนุนกำลังรบของสหรัฐฯ และพันธมิตรได้ทุกภูมิภาคของโลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เราสามารถสังเกตเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นกรณีศึกษา ได้ตั้งแต่สงครามโลกทั้ง ๒ ครั้ง จนมาถึงยุคสงครามเย็น ยุคเปลี่ยนผ่านหลัง สงครามเย็น และยุคปัจจุบันต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ ที่กำลังทางเรือของ สหรัฐฯ เข้าร่วมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะในกรณีสงครามยิบปัวร์ (Yom Kippur War) สงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งที่ ๑ (1st Gulf War) และ การปฏิบัติการทางทหารในช่วงอาหรับสปริง (Arab Spring) ที่แสดงแนวโน้ม ว่าการปฏิบัติการทางเรื่อนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการใน Littoral มากขึ้น ทำให้กองทัพเรือสหรัฐฯ ได้ริเริ่มความพยายามเพื่อรักษา ความเป็นผู้นำกองกำลังรบทางเรือในสภาพแวดล้อมใหม่

ความริเริ่มแรก คือ การกำหนดยุทธศาสตร์กองทัพเรือและนาวิกโยธิน มีชื่อว่า “From the Sea” ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ (ค.ศ.๑๙๙๒) ซึ่งมีสาระสำคัญ เป็นเจตนารมณ์จากฝ่ายการเมือง ความมุ่งหมาย กำลังที่พึงประสงค์หรือ เครื่องมือ และหนทางสำหรับการปฏิบัติการทางเรือในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อเป็นพิมพ์เขียว (blueprint) ในการทำให้กำลังทางเรือของสหรัฐฯ มีความพร้อมสำหรับสนับสนุนรัฐบาลให้ดำรงสถานะมหาอำนาจเดี่ยวได้ โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพื้นที่ผลประโยชน์ (AOI : Area of Interest) จากการมองโลกเป็นภาพเดี่ยว และรับรู้ภัยคุกคามแบบทั่วโลก (global threat) มาสู่การมองหาความท้าทายและโอกาสตามภูมิภาค (regional challenges and opportunities) โดยผู้บัญชาการยุทธบริเวณ (theater commander) ในฐานะที่เป็นผู้บัญชาการรบ (CC : Combatant Commander) เป็นผู้ดำเนินการหลักตามยุทธบริเวณ

ความริเริ่มต่อมา คือ การออกเอกสารยุทธศาสตร์ ชื่อว่า “Forward from the Sea” ในปี พ.ศ.๒๕๓๗ (ค.ศ.๑๙๙๔) เป็นส่วนขยายเฉพาะ กองทัพเรือสหรัฐฯ เพื่อกำหนดทิศทางและความสำคัญในการพัฒนากำลังทางเรือ

ในส่วนของกองทัพเรือสหรัฐฯ รองรับยุทธศาสตร์ From the Sea ซึ่งเอกสารทั้ง ๒ ฉบับ ได้ระบุพื้นที่ผลประโยชน์ทางทะเล (maritime area of interest) ของสหรัฐฯ ที่เรียกว่า “Littoral Water”

ทั้ง From the Sea และ Forward From the Sea มีประเด็นยุทธศาสตร์ (strategic concept) หรือแนวคิดยุทธศาสตร์ (operating Concept) อยู่ ๔ ประการ คือ

๑. การป้องปรามและการป้องกันทางยุทธศาสตร์ (SSD : Strategic Deterrence and Defense)
๒. การแสดงกำลังในพื้นที่ส่วนหน้า (FP : Forward Presence)
๓. การตอบโต้สถานการณ์วิกฤติโดยทันที (CR : Crisis Response)
๔. การฟื้นคืนสภาพกำลังรบด้วยอุตสาหกรรมของประเทศ และพันธมิตร (FR : Force Reconstitution)

การเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารพื้นที่ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยแบ่งออกเป็นยุทธบริเวณ ซึ่งทำให้มีพื้นที่ที่มีขนาดเล็กลงหลายพื้นที่ และมีความจำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ช่วยให้สหรัฐฯ ประเมินภาพรวมได้ว่าเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของกำลังรบทางเรือที่สามารถเคลื่อนที่ไปได้ (Mobility) ขนาดกำลังรบทางเรือ และขีดความสามารถสุทธิที่ต้องการสำหรับบรรลุความมุ่งหมายในการควบคุมทะเลในภาพรวม เพื่อดำรงสันติภาพนั้น ไม่ได้ต้องการกำลังเท่าเดิมในเชิงปริมาณ แต่สามารถมีกำลังไว้เพื่อป้องกัน และป้องปรามในยุทธบริเวณ โดยแสดงกำลังในพื้นที่ส่วนหน้า และวางกำลังในพื้นที่ (Deploy) เพื่อตอบโต้สถานการณ์วิกฤติได้ในเวลาอันสั้น โดยแสวงประโยชน์จากความเป็นพันธมิตรและกรอบความร่วมมือที่มีอยู่สำหรับการบรรลุเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการประเมินนี้ช่วยให้มีการปรับปรุงกำลังรบทางเรือของสหรัฐฯ ทั้งโครงสร้าง (force structure) ขนาด (capacity) และขีดความสามารถ (capability) ให้รองรับการปฏิบัติการที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ในสภาพแวดล้อม

ทางยุทธการในพื้นที่ชายฝั่ง (Littoral Area) และมีการปรับปรุงหลักการปฏิบัติการในทะเลเปิดของกองเรือโจมตี (Strike Group) ให้รองรับการขยายขอบเขตงานในระดับปฏิบัติการที่สามารถเข้าไปปฏิบัติการร่วม (Joint Operations) โดยการใช้กำลัง “จากทะเลต่อพื้นที่บนบก (From the Sea)” และผลการปรับปรุงทำให้กำลังทางเรือของกองทัพเรือสหรัฐฯ มีคุณลักษณะที่ยืดหยุ่นสำหรับการไปแสดงกำลัง (presence) หรือการเคลื่อนย้ายกำลัง (mobile) ไปวางกำลัง (deploy) ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นเหมือนกำลังรบที่วางอยู่ในแนวหน้า สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกดและข่มภัยคุกคามให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย และเมื่อเกิดกรณีวิกฤต ก็สามารถเผชิญสถานการณ์ที่อ่อนไหวได้ทันทั่วทั้งที่ โดย “การใช้กำลังในพื้นที่ส่วนหน้าจากทะเล (Forward from the Sea)” ในทางวัดถุนั้น จะเห็นการปรับเปลี่ยนการจัดกำลังทางยุทธการ (force organization) คือ เปลี่ยน CVBG (Carrier Battle Group : แปลตรงตัว คือ หมวดเรือบรรทุกเครื่องบินประจำฐาน ซึ่งคำว่า Group ในลำดับชั้นของการจัดกำลังเฉพาะกิจ คือ หมวดเรือ) ที่รับมรดกมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อด้วยสงครามเย็น ซึ่งมีการปรับบทบาทจากการครองทะเลเป็นการควบคุมทะเลในพื้นที่ทะเลเปิดอย่างค่อยเป็นค่อยไป [ดูข้อเสนอการปรับบทบาทได้จากบทความเรื่อง Mission of the U.S Navy (1974) ของ พลเรือโท Stanfield Turner USN] เป็น CSG (Carrier Strike Group : แปลตรงตัว คือ กองเรือบรรทุกเครื่องบินโจมตี) และเปลี่ยน ARG (Amphibious Ready Group : หมวดเรือพร้อมปฏิบัติการยกพลขึ้นบก) ที่เป็นการจัดกำลังผสมระหว่างกองทัพอากาศกับนาวิกโยธินสหรัฐฯ ประจำอยู่ในยุทธบริเวณ เป็น ESG (Expeditionary Strike Group : แปลตรงตัว คือ หมวดเรือโจมตีพื้นทะเล) มีการประกอบกำลังตามแนวคิด MAGTF (Marine Air-Ground Task Force แปลตรงตัว คือ กำลังผสมนาวิกโยธิน) ที่มีความครบถ้วนในตัว (compactness) เพื่อพร้อมที่จะใช้กำลังปฏิบัติการยกพลขึ้นบกต่อเป้าหมายบนฝั่ง

ที่ได้รับมอบหมายสำหรับคำนิยามของ Littoral หรือ littoral Area มีการให้คำนิยามไว้หลากหลายพอสมควร ดังนี้

เอกสาร “From the Sea” อธิบายว่า Littoral Area ประกอบด้วย ๒ ส่วน ในยุทธบริเวณ คือ พื้นที่ทางทะเล ตั้งแต่ทะเลเปิด (Open Ocean) มาถึงบริเวณที่ประชิดกับฝั่งที่สั่งการ ควบคุม และสนับสนุนการปฏิบัติการ และป้องกันทางทะเลได้จากฝั่ง และขยายขึ้นฝั่งลึกเข้าไปในแผ่นดินที่สั่งการ ควบคุม สนับสนุนการปฏิบัติการและคุ้มกันได้จากทะเล Littoral มักเป็นน่านน้ำจำกัด หรือบริเวณที่มีการครอบครองพื้นที่โดยรัฐชายฝั่งหลายรัฐ ทั้งชาติเป็นกลาง พันธมิตร และฝ่ายตรงข้าม

บรรณสารกองทัพเรือสหรัฐฯ คือ Naval Doctrine Publication (NDP-1) ได้ให้นิยามไว้ใกล้เคียงกันและมีรายละเอียดเพิ่มเติมในระดับหลักนิยามของกำลังทางเรือ โดยกล่าวว่า พื้นที่ Littoral คือ พื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องหรือตั้งอยู่บนฝั่งและชายฝั่ง ซึ่งสามารถควบคุมพื้นที่ได้โดยตรง และมีความอ่อนแอ (vulnerability) ต่อการโจมตีจากกองเรือปฏิบัติการพิชิตทะเล (Naval Expeditionary Force)

Dr. Milan Vego ศาสตราจารย์ประจำ US Naval War College นิยาม Littoral ไว้เจาะจงในเชิงพื้นที่ทางทะเลมากขึ้นใน Naval War College Review ชื่อบทความ “On Littoral Warfare” เขากล่าวถึงพื้นที่ทางทะเลที่อยู่ติดกับทะเลเปิด (open sea) ของทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ ริมมหาสมุทรอินเดีย ยึดขยายไปจนสุดเขตไหล่ทวีป (CS : Continental Shelf) หรือพื้นที่ทางทะเลของรัฐหมู่เกาะขนาดใหญ่ อาทิ ทะเลจีนใต้ น่านน้ำอินโดนีเซีย หรือทะเลแบบปิด (enclosed sea) อาทิ ทะเลบอลติก ทะเลอะเดรียติก หรือทะเลแบบกึ่งปิด (semi enclosed sea) อาทิ บริเวณช่องแคบอังกฤษ

คำนิยามจากแหล่งที่มาข้างต้น ช่วยให้เห็นภาพได้ว่า Littoral คือ

พื้นที่ทางบกและในทางทะเลที่กำลังจากฐานบนบก และกองเรือซึ่งอยู่ในทะเลสามารถส่งอิทธิพลต่อกัน ทั้งในทางหักล้างและสนับสนุน ซึ่งกันและกันได้โดยตรง เป็นได้ทั้งชายฝั่งที่เชื่อมต่อกับทะเลเปิด น่านน้ำของรัฐหมู่เกาะ ทะเลแบบปิด และทะเลแบบกึ่งปิด โดยความกว้างนั้นมีขอบเขตไปได้จนสุดขอบไหล่ทวีป ข้อสังเกต คือ Littoral ในความหมายทางยุทธศาสตร์และหลักนิยมทางทหารแทบจะเป็นสิ่งเดียวกับเขตทางทะเล (maritime zones) ที่รัฐชายฝั่งสามารถอ้างสิทธิ์ได้ตามหลักการของอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล พ.ศ.๒๕๒๕ (ค.ศ.๑๙๘๒) นั่นคือครอบคลุมเขตทางทะเลจนสุดขอบไหล่ทวีป ซึ่งทำให้เราเห็นต่อไปได้ว่า คำว่า “การส่งอิทธิพลต่อกันระหว่างพื้นที่ทางบกและพื้นที่ทางทะเล” นั้น อาจหมายรวมถึงการใช้อำนาจศาลของรัฐใด ๆ ผ่านเครื่องมือทางทหารด้วยก็ได้ ถ้ารัฐนั้น ๆ มีกฎหมายบัญญัติไว้ สำหรับในกรณีของประเทศไทยว่ามีพื้นที่ Littoral มากน้อยเพียงใดนั้น หากพิจารณาพื้นที่ฝั่งอ่าวไทยกับคำนิยามและการวิเคราะห์คำนิยามข้างบน จะพบว่า ลักษณะของอ่าวไทย เป็นทะเลแคบ (Narrow Sea) ซึ่งโดยปกติย่อมมีอิทธิพลกับและรับอิทธิพลจากฝั่ง จากการที่มีชายฝั่งขนานอยู่ทั้ง ๒ ด้าน และตรงกับนิยามของ ทะเลกึ่งปิด (semi enclosed sea) อีกด้วย ดังนั้นฝั่งอ่าวไทย จึงเป็น Littoral ส่วนฝั่งอันดามันนั้น ไม่ว่าจะพิจารณาทั้งคำนิยามในเอกสารยุทธศาสตร์ From the Sea หรือ NDP-1 หรือของบทความ On Littoral Warfare ก็เป็น Littoral โดยในทะเลอันดามันตอนบนครอบคลุมไปจนสุดไหล่ทวีป และทะเลอันดามันตอนล่าง ซึ่งเป็นบริเวณปากช่องแคบมะละกา ด้านตะวันตก ก็เป็นน่านน้ำจำกัด หรือบริเวณที่มีการครอบครองพื้นที่โดยรัฐชายฝั่งหลายรัฐ และยังถือได้ว่าเกาะภูเก็ตของไทยถึงเกาะซาบัง ในจังหวัดอาเจะห์ ของอินโดนีเซีย เป็นได้ทั้งทะเลแคบ และทะเลกึ่งปิด ทั้งนี้ความท้าทาย (Challenges) ใน Littoral area ส่งอิทธิพลอย่างไรต่อกำลังทางเรื่อนั้น อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า มันเป็นพื้นที่ที่มีการทับซ้อนหลายมิติ อาทิ กฎประเทศ กฎหมาย สังคม

วิถีชีวิต กติการะหว่างประเทศ และอื่น ๆ แต่หากเน้นการมองในมิติของการปฏิบัติการทางทหาร เราสมควรมองหาความท้าทาย (Challenges) ที่ผู้วางแผนกำลังรบ (force generator) ผู้วางแผนการรบ (operational planner) และผู้บังคับบัญชากำลังรบ (force commander) ต้องเผชิญในการแสวงหาข้อตกลงใจในบริบทของปัญหา และภารกิจที่ได้รับจากความท้าทายของกำลังทางเรือในการปฏิบัติการในพื้นที่ชายฝั่งนั้น แต่ในอดีตนั้นความต่างศักย์ด้านอำนาจการรบของชุมชนที่ตั้งอยู่ชายฝั่งหรือบนบกกับกองกำลังทางเรือของมหาอำนาจในยุคสำรวจโลกต่อเนื่องมาจนถึงยุคอุตสาหกรรมนั้น สามารถกล่าวได้ว่า ชุมชนบนบกมีอำนาจต้านทานต่ำมากทำให้มันเป็นเพียงความท้าทายที่มีระดับต่ำมากจนมองข้ามไปได้ โดยที่กองกำลังทางเรือสามารถกระทำการให้บรรลุผลได้ตามที่คาดหวังหลายลักษณะ อาทิ การจับชาวแอฟริกันไปขายเป็นทาสในโลกใหม่ การล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจยุโรป สงครามอังกฤษ-พม่า สงครามฝิ่น ระหว่างอังกฤษ-จีน กรณิ ร.ศ.๑๑๒ ระหว่างสยาม-ฝรั่งเศส ปรากฏการณ์กรณีความขัดแย้งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ความท้าทายของ Littoral จากฝั่งของชุมชนชายฝั่งขนาดเล็กต่อกองกำลังทางเรือของชาติใหญ่นั้น อยู่ในระดับต่ำมาก ขณะเดียวกัน ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ มีอิทธิพลที่เป็นความท้าทายของ Littoral ต่อกำลังทางเรือของชาติมหาอำนาจทางทะเล คือ จักรวรรดิฮิสปันิก ที่ทรงอิทธิพลในดินแดนเอเชียไมเนอร์ ดินแดนอาหรับ ชายฝั่งใต้ของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไปถึงบางส่วนของคาบสมุทรไอบีเรีย (สเปน) ที่ขวางกั้นระหว่างยุโรปกับเปอร์เซียและอินเดีย อิทธิพลนี้ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติกิจการทางทะเล ที่เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเรือเดินทะเล การสำรวจทางทะเล การทำแผนที่เดินเรือ รวมถึงการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง พลังของการปฏิวัติกิจการทางทะเลนี้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการค้า (mode of merchant) ข้ามแดนจากคาราวานทางบกในอดีตมาเป็นการขนส่งทางเรือ

ในการสำรวจความท้าทายเมื่อพิจารณาในบริบทปัจจุบันที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสงครามทางเรือ ที่เพิ่มขีดความสามารถทั้งระบบ อาทิ C4ISR ระยะตรวจจับและพิสูจน์ทราบของเรือรบ ระยะยิง และความแม่นยำของอาวุธ ความฉลาด และอำนาจการทำลาย มันทำให้ขอบเขตของ Littoral ขยายออกมามาก ขณะที่อาวุธที่สามารถเข้าถึง และนำมาใช้งานได้ในพื้นที่ใกล้ฝั่งมีเพิ่มขึ้น ทำให้กำลังทางเรือที่ต้องเข้าไปปฏิบัติการใน Littoral จะต้องเผชิญกับความซับซ้อน (Complexity) และมีพลวัต (Dynamic) มากขึ้น จึงอาจแจกแจงความท้าทายขั้นต้นได้ ๖ ข้อ คือ มนุษย์ (human factor) สภาพภูมิประเทศ (landscape) ข้อจำกัดทางน้ำ (confined water) สัญญาณรบกวน (noise) การพัฒนา (development) และภัยคุกคาม (threat) ดังนี้

๑ ประการที่หนึ่ง คือ มนุษย์ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บนบก ชุมชนกว่าร้อยละ ๘๐ ตั้งอยู่ภายในระยะ ๕๐ ไมล์ทะเล (๘๐ กิโลเมตร) จากฝั่ง มนุษย์แสวงหาผลประโยชน์จากทะเลผ่านการทำกิจกรรมชุมชน การค้า และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งการพิจารณาปัจจัยการปฏิบัติการทางทหารนั้น ยิ่งบริเวณใกล้ฝั่งยิ่งมีกิจกรรมในทะเลมาก ทั้งการประมง การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการคมนาคมขนส่ง สำหรับพื้นที่ทางทะเลที่ติดต่อกับรัฐอื่น จะมีความยากในการจำแนกและพิสูจน์ทราบเป้าหมาย เนื่องจากเป้าหมายในทะเลที่จะมีจำนวนมาก

๒ ประการที่สอง คือ รูปร่างของภูมิประเทศ (landscape) บริเวณแนวชายฝั่ง อาทิ แนวภูเขา หน้าผา เกาะ แก่ง ที่ฝ่ายตรงข้ามสามารถใช้ซ่อนพราง หรือกำบังได้ ขณะเดียวกันก็สะท้อนสัญญาณคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า กลับมารบกวนระบบอิเล็กทรอนิกส์ในเรือ ส่งผลให้ยากต่อการที่จะตรวจจับจำแนก และพิสูจน์ทราบเป้าหมาย ได้ในระยะที่ควรมีความได้เปรียบทางยุทธวิธี แม้ว่าในที่สุด เมื่อฝ่ายตรงข้ามออกพ้นแนวกำบังธรรมชาติเหล่านั้น ก็จะสามารถตรวจจับได้ แต่การตรวจจับเป้าที่เป็นภัยคุกคามได้ในระยะใกล้นั้น ทำให้ความได้เปรียบทางระยะ (stand off) เสียไป และระยะเวลาตอบโต้

(Reaction Time) ก็ลดน้อยลงอย่างมาก เช่น 3D Radar ที่ควรตรวจจับเป้าอากาศยานได้ที่ระยะ ๑๒๐ ไมล์ทะเล (๒๒๒ กิโลเมตร) ขึ้นไป ถ้าเป้าเครื่องบินโจมตีบินด้วยความเร็ว ๖๐๐ น็อต เรือจะมีเวลาเตรียมตอบโต้ถึง ๑๒ นาที แต่ถ้าเครื่องบินรบใช้แนวภูเขากำบังไว้ และปล่อยออกมาให้ตรวจจับได้ที่ระยะ ๒๐ ไมล์ทะเล จะมีเวลาตอบโต้เพียง ๒ นาที

๒ ประการที่สาม คือ ข้อจำกัดของทางน้ำ (confined water) อาทิ ช่องแคบโดเวอร์ ช่องแคบ Bab Al-Mandeb ที่จำกัดเพราะความลึกน้ำ และขนาดของทางน้ำส่งผลต่อความคล่องตัวในการเดินเรือ (maneuver) บางกรณี การจัดรูปกระบวนเพื่อรับมือกับภัยคุกคาม จะเผชิญข้อจำกัดของทางน้ำ จนไม่อาจจัดรูปกระบวนได้อย่างเหมาะสม อาทิ การปฏิบัติการทางเรือของรัสเซียในกรณีรัสเซีย-ยูเครน เรือรบรัสเซียต้องปฏิบัติการใกล้ฝั่งในระยะโจมตีของโดรนฝ่ายยูเครน ก็เกิดความเสียหายขึ้นอย่างร้ายแรง

๓ ประการที่สี่ คือ การมีสัญญาณกวน (noise) พื้นที่ยิ่งใกล้ฝั่งยิ่งมีผู้คน และระบบต่าง ๆ ที่ให้บริการ ตามความต้องการของชุมชน มีโครงสร้างการสื่อสารระบบต่าง ๆ ที่หนาแน่นเป็นเงาตามตัว เป็นจุดกำเนิดของสัญญาณรบกวนทางคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่ส่งผลกระทบต่อระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งข่าย C4ISR และระบบการสงครามอิเล็กทรอนิกส์ (EW : Electronic Warfare) ของกำลังทางเรือ กิจกรรมบนฝั่งยังส่งผลกระทบให้เกิดสัญญาณเสียง (acoustic) ในน้ำทะเลเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งสัญญาณที่ไม่พึงประสงค์เหล่านี้รบกวนทั้งระบบเผ่าพันธุ์ และตรวจจับของเรือดำน้ำ และระบบการปราบเรือดำน้ำ ทำให้มิติของการสงครามใต้น้ำ (underwater warfare domain) เป็นมิติที่ทั้งผู้วางแผนปฏิบัติการ และผู้บังคับหน่วยกำลังต้องเผชิญกับความยุ่งยากที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้นกว่าการปฏิบัติการในทะเลเปิด

๔ ประการที่ห้า คือ การพัฒนา (development) การที่ Littoral ครอบคลุมไปจนถึงขอบของเขตไหล่ทวีป ซึ่งในกรณีของไทย คือ ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่อ้างสิทธิ์ทางทะเล (national maritime zones) ซึ่งกำหนดให้

เป็นพื้นที่รับผิดชอบ (AOR : Area of Responsibility) ของกองทัพเรือ ตามกฎหมาย และเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ (AO : Area of Operations) ที่มอบให้ทัพเรือภาค หรือหน่วยกำลังอื่นใดที่กองทัพเรือจัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติการทางเรือ การมี Littoral ที่กว้างขวางนี้ ทำให้เกิดความต้องการวิกฤต (critical requirement) สำหรับบรรลุประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้การควบคุมทะเล (๑) การป้องปรามและป้องกันทางยุทธศาสตร์ (๒) การแสดงกำลังในพื้นที่ส่วนหน้า (๓) การตอบโต้สถานการณ์วิกฤติโดยทันที (๔) การฟื้นฟูสภาพกำลังรบด้วยความสามารถทางอุตสาหกรรม นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ๔ ด้าน คือ

(๑) มีกำลังทางเรือที่เพียงพอสำหรับการป้องปรามและป้องกัน

(๒) แสดงกำลัง (Presence) ไว้ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อคุมสถานการณ์ไว้ในระดับปกติ

(๓) การเคลื่อนย้ายกำลัง (Mobile) จากพื้นที่หนึ่งไปอีกพื้นที่หนึ่ง เพื่อให้มีอำนาจควบคุมทะเลตามระดับสถานการณ์ หรือการวางกำลัง (Deploy) เพื่อทำการตอบโต้และควบคุมสถานการณ์ให้กลับสู่ภาวะปกติ

(๔) การขยายขีดความสามารถของฐานทัพ ท่าเรือ และอู่เรือ นอกเหนือจากนี้ คือ แพลตฟอร์มที่มีความทนทะเลสูง และอยู่ได้นาน ระบบการรบของเรือ และระบบอาวุธที่ทันสมัย การพัฒนาและรักษากำลังพลที่ตอบสนองสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน และอันตรายขึ้น

❗ ประการที่หก คือ ภัยคุกคาม (threat) แบ่งอย่างง่ายเป็น ๒ ประเภท คือ ภัยคุกคามแบบดั้งเดิม (traditional threat) คือ เกิดจากกำลังทหาร และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (non traditional threat) คือ ไม่ได้เกิดจากกำลังทหาร ซึ่งมีผลอย่างมากใน Littoral เช่นเดียวกัน โดยภัยคุกคามแบบดั้งเดิมมีความน่าจะเป็นที่คาดการณ์ได้ตามระดับสถานการณ์แต่จะมีความรุนแรงสูง และรอบด้าน เมื่อสถานการณ์ยกระดับขึ้นถึงจุดปะทุ (breakout) มันมีโอกาสมามากทุกทิศทาง อาทิ อาวุธปล่อยนำวิถีที่มีความเป็นไปได้

ที่จะมาจากทั้งฐานยิงบนบก อากาศยาน เรือผิวน้ำ และเรือดำน้ำ แหล่งใด แหล่งหนึ่งหรือจากหลายแหล่งพร้อมกัน ขณะที่ภัยทางอากาศจากอากาศยานนั้น มีแหล่งกำเนิดได้จากทั้งฐานบินบนฝั่งและฐานบินบนเรือ สำหรับทุ่นระเบิด (sea mine) และตอร์ปิโดจากเรือดำน้ำ เป็นความท้าทายต่อกำลังทางเรือ อย่างยิ่ง เรือผิวน้ำในยุคเก่าที่เน้นการปฏิบัติการในทะเลเปิด เมื่อปฏิบัติการใน Littoral จะเผชิญความท้าทายรอบด้าน ถ้าแก้ไม่ได้จะลดทอนคุณค่าทางยุทธการของเรืออย่างร้ายแรง และมีความเป็นไปได้สูงที่จะพบปัญหา และความสูญเสียร้ายแรงตามมา เช่น กรณีเรือ RFS Moskva ถูกโจมตีด้วยอาวุธปล่อยนำวิถียิงจากฐานยิงบนฝั่งจมลง ในส่วนของภัยคุกคามรูปแบบใหม่แม้สถานการณ์ยังไม่ถึงระดับแตกหักและมีความน่าจะเป็นสูงตามระดับสถานการณ์ที่ยังต่ำกว่าจุดปะทุ (breakout threshold) โดยมีระดับความรุนแรง (severity) ไม่แน่นอน มีโอกาสเกิดการแปรผกผันกับระยะที่เข้าใกล้ฝั่ง ดังนั้น เมื่อกำลังทางเรือปฏิบัติการในพื้นที่ใกล้ฝั่งเท่าไร ความร้ายแรง (intensity) ของภาวะคุกคามที่ต้องระวังจะยิ่งสูง โดยเฉพาะในบริบทปัจจุบันที่กลุ่มตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non state actor) เข้าถึง (access) และครอบครอง (afford) เทคโนโลยีทางการสงครามได้กว้างขวางขึ้น อาทิ กบฏฮูตี ขบวนการก่อการร้าย องค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่ใช้ทะเลเป็นสื่อกลาง ซึ่งตัวแสดงเหล่านี้สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีที่ต้นทุนต่ำ แต่พอหวังผลได้ ในจำนวนมาก (overwhelming) จนเกินกว่าจะรับมือได้ทั้งหมด เรือรบที่มีแต่ปืนขนาดใหญ่ ยิ่งได้เข้า และอาวุธนำวิถี มีความเสี่ยงสูงที่จะไม่อาจตอบโต้ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้

มีการศึกษาในปี พ.ศ.๒๕๕๓ (ค.ศ.๒๐๑๐) ที่กลุ่มก่อการร้ายในเยเมน ใช้เรือเร็วติดระเบิดตามยุทธวิธีฆ่าตัวตาย วิ่งชนเรือ USS Cole แม้ว่าเรือจะไม่จมก็ต้องออกจากพื้นที่ปฏิบัติการ กลับไปซ่อมที่สหรัฐฯ การโจมตีนี้สร้างความเสียหายเกิน ๑๐๐ ร้อยล้านเหรียญสหรัฐฯ

อีกหนึ่งรูปแบบของภัยคุกคามรูปแบบใหม่ใน Littoral คือ การสงครามพื้นทะเล (seabed warfare) โดยตัวแสดงที่ขณะนี้ยังไม่ทราบฝ่ายได้ทำการ

ก่อวินาศกรรม (sabotage) ต่อเป้าหมายที่มีคุณค่าสูง อาทิ ท่อส่งก๊าซ และท่อส่งน้ำมันที่วางใต้พื้นทะเล สายเคเบิลสื่อสารใต้น้ำ ซึ่งโดยปกติเข้าถึงได้ยาก เพราะอยู่ใต้ผิวดิน และภาวะทะเล (sea state) เป็นปัจจัยเกื้อกูลความปลอดภัย แต่ถ้าผู้โจมตีเข้าถึงข้อมูลระดับสูง ที่ระบุตำแหน่งแนวท่อ และเทคโนโลยีการปฏิบัติการใต้น้ำ การโจมตีก็กระทำได้ แม้ว่าเช่นนี้ไม่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวกำลังทางเรือ แต่มันบ่งชี้ว่ามีช่องว่างของการควบคุมทะเล อันเป็นการบกร่องต่อภารกิจพื้นฐานของกำลังทางเรือ เพื่อการป้องกันโครงสร้างพื้นฐานใต้ทะเล ซึ่งหากถูกทำลายจะเกิดการหยุดและชะงักงัน (disruption) ในห่วงโซ่อุปทานระดับมหภาคของประเทศที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อเศรษฐกิจของชาติ หรือของพันธมิตร

✦ สรุป

จากการตรวจสอบขอบเขตพื้นที่ นโยบายในการจัดพื้นที่ทางทะเลสำหรับรักษาความเป็นผู้นำในมิติกำลังทางเรือของสหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจเดี่ยว (hegemony) ตั้งแต่จบสงครามเย็น ผ่านช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ บนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ From the Sea และ Forward from the Sea และกรอบความคิดในบทความ On Littoral Warfare แล้ว กล่าวได้ว่า กองทัพเรือสหรัฐฯ ใช้คำว่า Littoral เพื่อเสนอมุมมองใหม่สำหรับพื้นที่ปฏิบัติการทางเรือในยุคใหม่ ซึ่งนิยามขอบเขตครอบคลุมไปจนถึงเขตไหล่ทวีป ซึ่งเป็นเขตทางทะเลที่รัฐชายฝั่งอาจอ้างสิทธิ์เพื่อใช้ประโยชน์ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. ๑๙๘๒ มุมมองเชิงพื้นที่นี้มีประโยชน์ต่อการวางแผนเตรียมกำลัง แผนการใช้กำลัง และแผนปฏิบัติการตามห้วงเวลาในพื้นที่ปฏิบัติการที่ได้รับมอบหมายของกองทัพเรือ Littoral มีความซับซ้อนและพลวัตสูงกว่าในพื้นที่ทะเลเปิด กำลังทางเรือต้องเผชิญความท้าทายที่มีตั้งแต่สิ่งที่ดูเหมือนเป็นปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่ ไปจนถึงปัจจัยที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เสี่ยง และต้นทุนสูง ได้แก่ มนุษย์ (human factor)

สภาพภูมิประเทศ (landscape) ข้อจำกัดทางน้ำ (confined water) สัญญาณรบกวน (noise) การพัฒนา (development) และภัยคุกคาม (threat) ในพื้นที่ Littoral เรือรบที่ออกแบบตามหลักนิยม และแนวคิดทางยุทธการเดิม จะเผชิญแรงกดดัน และความเสี่ยงมากขึ้น จนในปัจจุบัน กองทัพเรือของหลายประเทศ ได้ริเริ่มพัฒนากำลังทางเรือให้มีความพร้อมสำหรับเผชิญความท้าทายและรับมือภัยคุกคามที่มีมากขึ้น

ที่มา

1. US Navy and US Marine Corps, Littoral Operations in a contested Environment, (2017)
2. Milan Vego, “On Littoral Warfare”, Nava War College Review, Vol 68 (2018)
3. US Navy and US Marine Corps, Naval Doctrine Publication 1 : Naval Warfare, (1994)
4. Ralph Strokes and Richard Thomson, “Naval Service roles and missions in littoral warfare” Johns Hopkins APL Technical digest , Vol 14 No.2, (1993)